

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу
САМЧИНСЬКОЇ ОКСАНИ АНДРІЇВНИ
на тему «ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В
УКРАЇНІ» представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Загальний зміст і основні положення дисертації свідчать про те, що її авторка визначає мету та предмет дослідження з огляду на те, що в сучасних умовах дезінформація як негативне явище здатна поляризувати суспільство, підірвати довіру до демократичних інститутів, дестабілізувати ситуацію всередині держави, союзу держав або міжнародної організації, може призвести до розпалювання ворожнечі, пропаганди насильства, жорстокості, порушення суверенітету й територіальної цілісності та інших злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного порядку.

Зважаючи на небезпеку дезінформації для суспільства та держави, зокрема в умовах воєнного стану, та необхідності запобігати і протидіяти інформаційним впливам, здобувачка цілком виправдано обрала для дослідження проблему запобігання дезінформації. Водночас, актуальність теми дисертації обумовлюється й тим, що попри досить вагомий доробок вітчизняних вчених у сфері інформаційної політики та інформаційної безпеки, які згадані у дисертації, питання сутності, змісту, ознак дезінформації та правових засад її запобігання залишаються недостатньо розкритими.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження повністю відповідає сучасним викликам та має не лише теоретичне значення, а й практичну цінність для вдосконалення правових засад запобігання дезінформації в Україні та забезпечення інформаційної безпеки нашої держави.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що в роботі вперше:

- теоретично обґрунтовано, що формування правових засад запобігання дезінформації повинно ґрунтуватися на комплексному розумінні запобігання дезінформації, визначенні дезінформації як об'єкта запобігання, окресленні суб'єктів запобігання дезінформації та передбачати встановлення юридичної відповідальності за її поширення;

- визначено періодизацію становлення правових засад запобігання дезінформації в сучасній Україні, враховуючи політичні та правові чинники розвитку держави;

- запропоновано визначення поняття запобігання дезінформації;

- встановлено об'єкти публічних інтересів, для яких об'єктивно існує реальний ризик заподіяння або заподіюється шкода при поширенні дезінформації;

- запропоновано класифікувати суб'єктів запобігання дезінформації за спрямованістю діяльності.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження, наукових положень та рекомендацій дисертантки підтверджено їхньою публікацією у фахових виданнях України, а також апробацією та схваленням на науково-практичних конференціях.

Наукові дослідження були виконані здобувачкою на кафедрі інформаційного, господарського та адміністративного права КПП ім. Ігоря Сікорського в рамках ініціативної теми «Право та економіка: взаємозв'язок в умовах цифровізації та європеїзації» (ресстраційний номер 0123U100816) під керівництвом завідувача кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права, доктора юридичних наук, професора, Бевз Світлани Іванівни.

Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання теоретично обґрунтувати правові засади запобігання дезінформації в Україні та розробити науково обґрунтовані пропозиції і рекомендації щодо їх удосконалення

виконано повністю, здобувачка повною мірою оволоділа методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Самчинської О.А. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми «Право».

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям право.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Самчинської Оксани Андріївни є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана українською мовою.

Робота характеризується належним рівнем мовно-стильового оформлення, що забезпечує адекватне сприйняття наукових результатів. Структура дисертаційного дослідження є логічною, назви розділів та підрозділів повною мірою відповідають їх змістовному наповненню, що свідчить про системний підхід до дослідження. Висновки, сформульовані в роботі є аргументованими та ґрунтуються на аналізі значного масиву теоретичних джерел та нормативно-правових актів.

Дисертація складається з анотації, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінок.

У вступі визначено актуальність теми роботи з огляду на небезпеку дезінформації в сучасних умовах, теоретичну та емпіричну базу дослідження. Робота характеризується системним підходом до формулювання мети та визначення завдань, а також відповідністю об'єкта та предмета дослідження

темі дослідження. Авторкою вдало визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, підтвердженням чого можуть слугувати положення наукової новизни

У першому розділі розглянуто теоретико-правові основи дослідження правових засад запобігання дезінформації в Україні, зокрема визначено місце свободи слова та права на інформацію у діяльності щодо запобігання дезінформації, проаналізовано наукові праці вітчизняних вчених, у яких розглядалася проблема протидії дезінформації та продемонстровано процес становлення та розвитку правових засад запобігання дезінформації в нашій державі. Авторка робить висновок, що початок становлення правових засад запобігання дезінформації розпочалося після проголошення державного суверенітету України та може бути представлено чотирма періодами, кожен з має характерні для нього риси, в тому числі і нормативно-правові акти.

У другому розділі авторка розкриває правову характеристику запобігання дезінформації. Дисертантка використовує структурний підхід, розділивши розділ на три підрозділи, у яких поступово визначає поняття «запобігання дезінформації», дезінформацію як явище, яке є об'єктом запобігання, та встановлює коло суб'єктів, які в межах своїх повноважень здійснюють запобігання дезінформації. Визначаючи поняття дезінформації та її характерні ознаки, авторка розвиває думку щодо необхідності відмежовувати поняття «дезінформація», «недостовірна інформація» та «misinformation» та робить висновок про те, що терміни «дезінформація» та «фейк» не повинні вживатися як синоніми.

У третьому розділі розглянуто питання удосконалення правових засад запобігання дезінформації, зокрема виокремлено такі напрями удосконалення правих засад як використання досвіду та імплементація положень окремих нормативно-правових актів ЄС у цій сфері в законодавство України та передбачення юридичної відповідальності за поширення дезінформації. Авторка слушно підкреслює, що юридична відповідальність є не лише засобом реагування на протиправні діяння, а й гарантією дієвості правових норм, запорукою недопущення протиправної поведінки та деструктивних явищ, а

також формування неприйняттого ставлення до них у суспільстві та робить висновок, що встановлення юридичної відповідальності за поширення дезінформації є запорукою підвищення ефективності правових засад запобігання дезінформації. Крім того, заслуговує на увагу визначення принципів на яких повинна повинне ґрунтуватися юридична відповідальність у вказаній сфері: пропорційності, обґрунтованості, законності, правової визначеності, добросовісності та розумності.

Таким чином, здобувачка продемонструвала здатність сформулювати обґрунтоване авторське бачення правових засад запобігання дезінформації, спираючись на аналіз значної кількості вітчизняних та іноземних робіт, а також національних та міжнародних правових актів.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлені у 8 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Крім того, результати дисертації були апробовані на 4 наукових фахових конференціях.

Наукові публікації Самчинської О.А. підготовлені на належному науковому рівні з дотриманням вимог академічної доброчесності та відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року.

Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Самчинської О.А., варто зазначити, що в роботі є окремі положення, які викликають певні зауваження і побажання та потребують додаткової аргументації під час публічного захисту.

1. У підрозділі 2.1. серед факторів, які зумовлюють та сприяють дезінформації, визначено недосконалість законодавства у сфері захисту персональних даних та вказується, що це може призвести до незаконної обробки персональних даних, у тому числі з метою створення та поширення дезінформації. Потребує додаткового пояснення, у чому полягає зв'язок між захистом персональних даних та поширенням і запобіганням дезінформації.

2. У висновках до 2 розділу зазначається, що комплексність та складність проблеми дезінформації з одного боку, та обмежені ресурси держави - іншого, зумовлюють необхідність об'єднання зусиль не лише органів державної влади, а й держави та приватного сектору. Яка модель, на думку здобувачки, може стати основою для такої консолідації зусиль і співпраці між державними та недержавними суб'єктами?

3. Однією із пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства України є пропозиція щодо внесення змін до ст. 173-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка передбачає відповідальність за поширювання неправдивих чуток. Авторка пропонує замінити формулювання «поширювання неправдивих чуток» на «поширення недостовірної інформації» та передбачити три окремих частини цієї статті: поширення недостовірної інформації без умислу ввести в оману, умисне поширення недостовірної інформації та поширення недостовірної інформації спеціальним суб'єктом – суб'єктами, що формують громадську думку. Хотілося б почути позицію здобувачки щодо того, чи не вважає вона, що внесення таких змін до КУпАП може призвести до застосування їх положень на практиці?

4. Авторка зазначає, що зважаючи на небезпеку дезінформації в сучасних умовах, існує необхідність встановлення кримінальної відповідальності за поширення дезінформації не лише щодо існуючої підготовки вибуху, підпалу або інших небезпечних дій, а й іншого змісту, якщо таке діяння становить небезпеку для інтересів, що охороняються законом. Та водночас слушно підкреслює, що криміналізація такого діяння має стосуватися

лише окремих, чітко визначених випадків, та застосовуватися лише за одночасної наявності наступних умов: порушення публічних інтересів, тобто наявності злочинного результату, систематичність та здійснення такої діяльності під час дії особливих правових режимів. Здобувачці варто було б не лише перелічити, а більш детально обґрунтувати визначення кожної з цих умов.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувачки ступеня доктора філософії Самчинської Оксани Андріївни на тему «Правові засади запобігання дезінформації в Україні» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі 08 Право. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Самчинська Оксана Андріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Викладач кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного права
КПІ ім. Ігоря Сікорського
кандидат юридичних наук

Олександр ДЯКОВСЬКИЙ

« 25 » 06 2025 року

